

Тема: «Основні положення антикорупційного законодавства України: вимоги, обмеження та заборони для працівників закладів охорони здоров'я»

План лекції

1. **Вступ.** Чому антикорупційне законодавство стосується кожного медичного працівника.
2. **Нормативна база:** на чому ґрунтується державна антикорупційна політика (Закон України «Про запобігання корупції»).
3. **Хто є суб'єктом відповідальності?** Чи є лікар або медична сестра службовою особою.
4. **Ключові обмеження та заборони:**
 - Обмеження щодо одержання подарунків.
 - Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.
 - Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.
5. **Практичні кейси у медичній практиці:** «сірі зони» та типові порушення.
6. **Відповідальність за порушення антикорупційного законодавства** (дисциплінарна, адміністративна, кримінальна).
7. **Висновки та поради щодо безпечної поведінки на робочому місці.**

Текст лекції

1. Вступ

У сучасній Україні питання прозорості та доброчесності у публічній сфері, зокрема в медицині, є критично важливими. Будь-який заклад охорони здоров'я (особливо державні та комунальні установи, а також відомчі заклади) є частиною державного сектору. Це означає, що на всіх працівників — від керівника до молодшого медичного персоналу (в частині виконання певних обов'язків) — поширюються чіткі законодавчі правила, ігнорування яких тягне за собою серйозну відповідальність.

Мета цієї лекції — не налякати, а чітко розмежувати, що дозволено, а що категорично заборонено законом, щоб захистити вас і вашу професійну репутацію.

2. Нормативна база та понятійний апарат

Основу антикорупційної системи України становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України (КК), Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та базовий документ — **Закон України «Про запобігання корупції»**.

Багато хто помилково вважає, що «корупціонери» — це лише міністри чи керівники підприємств. Проте закон охоплює набагато ширше коло осіб.

3. Хто є суб'єктом відповідальності у медицині?

Згідно із законодавством, суб'єктами, на яких поширюються антикорупційні обмеження, є:

- Особи, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (керівники комунальних/державних лікарень, члени лікарсько-консультативних комісій (ЛКК), медико-соціальних експертних комісій (МСЕК), військово-лікарських комісій (ВЛК)).

- Посадові особи юридичних осіб публічного права (лікарі під час прийняття рішень, що впливають на діагностику, лікування, експертизу працездатності, видачу офіційних документів).

Важливо: Якщо ви приймаєте рішення як лікар (виписуєте рецепт, оформлюєте листок непрацездатності, скеровуєте на комісію), ви юридично виконуєте організаційно-розпорядчі чи консультативні функції, а отже, підпадаєте під дію антикорупційного законодавства.

4. Ключові обмеження та заборони

Закон України «Про запобігання корупції» встановлює низку прямих заборон для працівників. Розглянемо найголовніші з них для медпрацівників:

А. Заборона на одержання подарунків (Стаття 23)

- **Правило:** Особам, уповноваженим на виконання функцій держави, забороняється приймати подарунки (гуманітарну допомогу, послуги, гроші тощо) за рішення чи дії на користь дарувальника.
- **Виняток:** Дозволяється приймати загальнодоступні речі як сувеніри, вартість яких **не перевищує 2 прожиткові мінімуми** (станом на 2026 рік це значна сума, проте слід пам'ятати про наступне правило).
- **Суворі заборони:** Навіть якщо подарунок дешевий, **заборонено приймати подарунки від підлеглих або від пацієнтів**, якщо це може виглядати як плата за лікування, позачергове обслуговування чи видачу довідок. Конверти з грошима, дорогі алкогольні напої, побутова техніка чи ювелірні вироби — це завжди пряме порушення закону.

Б. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (Статті 28–35)

- **Що це таке?** Це протиріччя між вашими приватними інтересами (особистими, родинними, фінансовими) та вашими службовими повноваженнями.
- **Приклад у медицині:**
 - *Приклад 1:* Завідувач відділення закуповує витратні матеріали або медикаменти у компанії, де співвласником є його близький родич (дружина, брат).
 - *Приклад 2:* Лікар спрямовує пацієнтів виключно в приватну клініку свого родича або у конкретну аптечну мережу, отримуючи за це бонуси.
- **Вимога закону:** У разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів ви зобов'язані негайно (не пізніше наступного робочого дня) письмово повідомити про це свого безпосереднього керівника або керівника закладу і не приймати жодних рішень у цій ситуації до врегулювання конфлікту.

В. Обмеження щодо сумісництва та суміщення

- Працівники державних та комунальних закладів мають обмеження щодо зайняття іншими видами підприємницької діяльності (за винятком викладацької, наукової та творчої діяльності у позаробочий час, а також медичної практики в певних законом форматах, якщо це не суперечить посаді).

5. Практичні кейси: як розпізнати ризик на робочому місці

- **Ситуація 1: «Анонімний конверт» від вдячного пацієнта.**
 - *Що робити:* Пояснити пацієнту, що ви виконуєте свій професійний обов'язок, а гроші чи подарунки є порушенням закону. Якщо пацієнт залишив конверт на столі і пішов — негайно повідомити керівництво закладу та скласти

відповідний внутрішній акт про виявлення невідомих речей у кабінеті, щоб уникнути звинувачень у вимаганні чи отриманні хабаря.

- **Ситуація 2: Продаж «потрібних» ліків або БАДів.**

- *Що робити:* Лікар не має права нав'язувати пацієнтам купівлю конкретних біологічно активних добавок або ліків через рекомендаційні картки зі своїм прізвищем чи печаткою, які дають право на відсоток від продажу в сусідній аптеці. Це розцінюється як використання службового становища в особистих інтересах.

6. Відповідальність за порушення антикорупційного законодавства

За порушення встановлених законом вимог та обмежень передбачено три види відповідальності:

1. **Дисциплінарна:** оголошення догани, звільнення з посади за порушення антикорупційних обмежень або умов контракту.
2. **Адміністративна (КУпАП):**
 - Стаття 172-5 (порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків) — тягне за собою накладення штрафу з конфіскацією такого подарунка.
 - Стаття 172-7 (порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів) — штрафи для посадових осіб.
3. **Кримінальна (КК України):**
 - **Ст. 368 КК України** — Одержання неправомірної вигоди службовою особою (від штрафів до позбавлення волі на строк до 10 років із конфіскацією майна та позбавленням права обіймати медичні посади).
 - **Ст. 366 КК України** — Службове підроблення (наприклад, внесення неправдивих даних до медичної документації, виписки фіктивних лікарняних).

7. Висновки та поради для медичних працівників

- **Доброчесність — ваш найкращий захист.** Дотримання клінічних протоколів, стандартів лікування та офіційних процедур виключає більшість корупційних ризиків.
- **Прозорість процесів.** Усі платежі мають проходити виключно через офіційну касу або банківські реквізити закладу (ніяких «благодійних внесків готівкою в кабінеті»).
- **Вчасно інформуйте.** Якщо ви бачите корупційні ризики або відчуваєте тиск (наприклад, щодо випивки фіктивних довідок), звертайтеся до уповноваженого з антикорупційної діяльності вашого закладу.

Пам'ятайте: дотримання антикорупційного законодавства — це запорука вашої особистої професійної безпеки та поваги пацієнтів до медичної спільноти загалом.